

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

31. května 2018*

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanských věcech – Nařízení (ES) č. 2201/2003 – Oblast působnosti – Pojem ‚právo na styk s dítětem‘ – Článek 1 odst. 2 písm. a) a čl. 2 bod 7 a bod 10 – Právo prarodičů na styk s dítětem“

Ve věci C-335/17,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Varchoveného kasacioneného sadu (Nejvyšší kasační soud, Bulharsko) ze dne 29. května 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 6. června 2017, v řízení

Neli Valčeva

proti

Georgiosu Babanarakisovi,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení R. Silva de Lapuerta, předsedkyně senátu, C.G. Fernlund (zpravodaj), J.-C. Bonichot, A. Arabadžev a S. Rodin, soudci,

generální advokát: M. Szpunar,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za českou vládu par M. Smolkem a J. Vláčilem, jakož i A. Kasalickou, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi Y. G. Marinovou a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 12. dubna 2018,

vydává tento

* Jednací jazyk: bulharština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Neli Valčevou, pobývajícím v Bulharsku, a jejím bývalým zetěm Georgiose Babanarakisem, pobývajícím v Řecku, ve věci práva Neli Valčevy na styk se svým vnukem.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 V bodech 2, 5 a 12 odůvodnění nařízení č. 2201/2003 se uvádí:

„(2) Evropská rada na zasedání v Tampere potvrdila zásadu vzájemného uznávání soudních rozhodnutí jako základ vytvoření skutečného soudního prostoru a jako prioritu určila právo na styk s dítětem.

[...]

(5) V zájmu zajištění rovnosti všech dětí se toto nařízení vztahuje na veškerá rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, včetně opatření k ochraně dítěte, bez jakýchkoliv vazeb na řízení ve věcech manželských;

[...]

(12) Pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti stanovená tímto nařízením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost. [...]“
- 4 Článek 1 tohoto nařízení, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„1. Toto nařízení se bez ohledu na druh soudu vztahuje na občanskoprávní věci týkající se

  - a) rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné;
  - b) přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti.

2. Věci uvedené v odst. 1 písm. b) se mohou zejména týkat

  - a) práva péče o dítě a práva na styk s dítětem;

[...]“
- 5 Článek 2 uvedeného nařízení, nadepsaný „Definice“, v bodech 1 a 7 až 10 stanoví:

„Pro účely tohoto nařízení:

  1. ‚soud‘ zahrnuje všechny orgány členských států příslušné k rozhodování ve věcech spadajících do oblasti působnosti tohoto nařízení podle článku 1;

[...]

7. „rodičovskou zodpovědností“ se rozumějí veškerá práva a povinnosti fyzické nebo právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou. Tento pojem zahrnuje především právo péče o dítě a právo na styk s dítětem;
  8. „nositelům rodičovské zodpovědnosti“ se rozumí osoba, která má rodičovskou zodpovědnost k dítěti;
  9. „právem péče o dítě“ se rozumějí práva a povinnosti týkající se péče osoby o dítě, a zejména právo určit místo bydliště dítěte;
  10. „právo na styk s dítětem“ zahrnuje zejména právo vzít dítě na omezenou dobu na místo odlišné od místa jeho obvyklého bydliště“.
- 6 Článek 8 téhož nařízení, nadepsaný „Obecná příslušnost“, v odstavci 1 stanoví:
- „1. Soudy členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.“

Bulharské právo

- 7 Článek 128 Semeen kodeks (zákon o rodině), ve znění zveřejněném v *Daržaveném vestniku* (Úřední věstník) č. 74, ze dne 20. září 2016 (dále jen „zákon o rodině“), ohledně „[p]ráva rodinných příslušníků na styk s dítětem“ stanoví následující:
- (1) Prarodič může u Rajoneného sadu (oblastní soud) současného bydliště dítěte podat návrh, aby tento soud rozhodl o opatřeních týkajících se jeho práva styku s tímto dítětem, pokud to je v zájmu dítěte. Toto právo náleží rovněž dítěti.
  - (2) Soud použije přiměřeně čl. 59 odst. 8 a 9.
  - (3) Jestliže rodič, kterému soud přiznal právo na styk s dítětem, je z důvodu nepřítomnosti či nemoci dočasně neschopen toto právo vykonávat, může je vykonávat prarodič dítěte.“
- 8 Článek 59 zákona o rodině stanoví:
- „(1) V případě rozvodu se manželé dohodnou na otázkách péče a výchovy nezletilých dětí, které vzešly z manželství, v zájmu tohoto dítěte. Soud tuto dohodu potvrdí podle čl. 49 odst. 5
- (2) Není-li dohody ve smyslu odstavce 1 dosaženo, soud rozhodne z moci úřední, s kterým rodičem budou děti žít a kterému rodiči bude dítě svěřeno do péče a stanoví opatření týkající se výkonu této péče, jakož i podmínky výkonu práva styku rodičů s dítětem a vyživovacích povinností.
- [...]
- (7) Vyžadují-li to zájmy dětí, soud může výjimečně nařídit, aby žili u svého prarodiče nebo v jiné rodině či u osob blízkých s jejich souhlasem. Pokud to není možné, dítě se umístí do pěstounské rodiny nebo do specializovaného zařízení určeného ředitelstvím pro sociální pomoc, nebo do zařízení poskytujícího služby sociálního bydlení. V každém případě soud stanoví režim vhodný pro uplatňování práva rodičů na styk s dítětem.

(8) Pokud je to nezbytné, nařídí soud příslušná ochranná opatření, aby bylo zajištěno provedení rozhodnutí podle odst. 2 a 7, jako je:

1. výkon práva na styk s dítětem za přítomnosti určité osoby;
2. výkon práva na styk s dítětem na určitém místě;
3. hrazení cestovních nákladů dítěte, a pokud je to nezbytné, rovněž cestovních nákladů osoby, která je doprovází.

(9) V případě změny okolností může soud na návrh jednoho z rodičů, ředitelství pro sociální pomoc nebo z moci úřední změnit dříve nařízená opatření či nařídit nová opatření.“

- 9 Článek 4 Zakona za licata i semejstvoto (zákon o osobách a rodině) ve znění zveřejněném v *Daržaveném vestniku* (Úřední věstník) č. 120 ze dne 29. prosince 2002 stanoví:

„Osoby starší než 14 let, avšak mladší než 18 let, jsou nezletilými osobami.

Nezletilé osoby činí právní úkony se souhlasem svých rodičů nebo svých opatrovníků, samy nicméně mohou vykonávat běžné jednoduché úkony směřující k uspokojení vlastních potřeb, jakož i disponovat prostředky, které získaly svou prací.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 10 Neli Valčeva je prarodičem Christose Babanarakise, narozeného dne 8. dubna 2002 v manželství Mariany Kolevy, dcery Neli Valčevy, s Georgiosem Babanarakisem. Toto manželství bylo rozvedeno řeckým soudem, jenž svěřil Christose Babanarakise do péče jeho otce. Tento soud stanovil podmínky výkonu práva na styk mezi matkou a dítětem zahrnující kontakt po internetu a telefonu, jakož i několikahodinové osobní setkání jednou měsíčně v Řecku.
- 11 Neli Valčeva poté, co uvedla, že nemá možnost udržovat se svým vnukem kvalitní kontakt a že se v této věci marně dožadovala pomoci řeckých orgánů, se na základě článku 128 zákona o rodině obrátila na bulharský soud prvního stupně s žádostí o stanovení podmínek výkonu práva na styk mezi ní a jejím nezletilým vnukem. Navrhla, aby jí bylo přiznáno právo vídat vnuka pravidelně některé víkendy každý měsíc a mohl u ní pobývat po dobu jednoho nebo dvou týdnů během prázdnin dvakrát za rok.
- 12 Uvedený soud prvního stupně dospěl k závěru, že k posouzení návrhu Neli Valčevy není příslušný. Odvolací soud, na který se Neli Valčeva obrátila, potvrdil na základě nařízení č. 2201/2003 rozhodnutí soudu prvního stupně. Rozhodl, že toto nařízení se použije na případy týkající se uplatňování práva na styk s dítětem členy širšího rodinného kruhu, včetně prarodičů, a podle článku 8 tohoto nařízení jsou pro rozhodnutí o uvedeném návrhu příslušné soudy toho členského státu, v němž má dítě v době podání žaloby obvyklé bydliště, to znamená řecké soudy.
- 13 Neli Valčeva podala proti tomuto rozhodnutí kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu. Tento soud uvádí, že v zásadě sdílí stanovisko odvolacího soudu, ale dodává, že pro určení příslušného soudu je nutné zjistit, zda se nařízení č. 2201/2003 použije na právo na styk s dítětem uplatňované prarodiči.

- 14 Za těchto podmínek se Varchoven kasacionen sad (Nejvyšší kasační soud, Bulharsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je třeba pojem ‚právo na styk s dítětem‘ uvedený v čl. 1 odst. 2 písm. a) a čl. 2 bodě 10 nařízení [č. 2201/2003] vykládat v tom smyslu, že zahrnuje nejen styk mezi dítětem a jeho rodiči, nýbrž i styk mezi dítětem a jinými rodinnými příslušníky, jako jsou zejména dědeček a babička?“

K předběžné otázce

- 15 Předběžnou otázkou se předkládající soud táže, zda právo prarodičů na styk s dítětem spadá do oblasti působnosti nařízení č. 2201/2003, aby bylo možné rozhodnout, zda má být soud příslušný k rozhodnutí o takovém návrhu týkajícím se práva na styk s dítětem, jaký podala N. Valčeva, určen na základě tohoto nařízení, anebo na základě pravidel vyplývajících z předpisů mezinárodního práva soukromého.
- 16 Podle první hypotézy jsou příslušnými soudy na základě obecného pravidla a v souladu s článkem 8 nařízení č. 2201/2003 soudy toho členského státu, v němž má dítě v době podání žaloby obvyklé bydliště. V projednávaném případě by byly vzhledem k informacím obsaženým v předkládacím rozhodnutí příslušnými soudy řecké soudy.
- 17 Podle druhé hypotézy přísluší vnitrostátní soudům, jimiž jsou v projednávaném případě soudy bulharské, posoudit svou příslušnost na základě pravidel vyplývajících z předpisů mezinárodního práva soukromého.
- 18 Nařízení č. 2201/2003 neupřesňuje, zda pojem „právo na styk s dítětem“, definovaný v čl. 2 bodu 10 tohoto nařízení, zahrnuje právo prarodičů na styk s dítětem.
- 19 Tento pojem musí být vykládán autonomně s přihlédnutím k jeho znění, k systematické a k cílům nařízení č. 2201/2003, zejména s ohledem na přípravné práce k jeho přijetí, jakož i s přihlédnutím k jiným aktům unijního práva a mezinárodního práva soukromého.
- 20 Ohledně znění čl. 2 bodu 10 nařízení č. 2201/2003 je třeba konstatovat, že právo na styk s dítětem je definováno široce tak, že zahrnuje zejména právo vzít dítě na omezenou dobu na místo odlišné od místa jeho obvyklého bydliště.
- 21 Tato definice nijak neomezuje okruh osob, které mohou toto právo na styk s dítětem uplatnit
- 22 S cílem určit, zda prarodiče patří do okruhu osob, na které se uvedená definice vztahuje, je třeba vzít v potaz oblast působnosti nařízení č. 2201/2003, která je vymezena v čl. 1 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení, podle něhož se toto nařízení vztahuje na přiznání, výkon, převedení a úplné nebo částečné odnětí rodičovské zodpovědnosti.
- 23 Kromě toho se pojem „právo na styk s dítětem“ objevuje zejména v čl. 1 odst. 2 písm. a), jakož i v čl. 2 bodu 7 nařízení č. 2201/2003.
- 24 Článek 1 odst. 2 písm. a) tohoto nařízení upřesňuje, že otázky týkající se rodičovské zodpovědnosti se týkají zejména práva péče o dítě a práva na styk s dítětem.
- 25 Pokud jde o čl. 2 bod 7 uvedeného nařízení, v tomto ustanovení je pojem „rodičovská zodpovědnost“ definován jako „veškerá práva a povinnosti fyzické nebo právnické osoby týkající se dítěte nebo jmění dítěte, která jsou jí svěřena rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou, která zahrnují především právo péče o dítě a právo na styk s dítětem“.

- 26 S ohledem na tato ustanovení je třeba uvést, že nařízení č. 2201/2003 výslovně nevylučuje, že právo prarodičů na styk s jejich vnoučaty spadá do oblasti působnosti tohoto nařízení.
- 27 Rovněž je třeba vzít v potaz cíl sledovaný nařízením č. 2201/2003.
- 28 Z preambule tohoto nařízení vyplývá, že cílem nařízení je vytvoření soudního prostoru na základě zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí stanovením pravidel v oblasti příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti.
- 29 Podle bodu 5 odůvodnění uvedeného nařízení se toto nařízení vztahuje na „veškerá“ rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti.
- 30 Mezi těmito rozhodnutími je v souladu s bodem 2 odůvodnění téhož nařízení právo na styk s dítětem považováno za prioritní.
- 31 Z pracovního dokumentu Komise týkajícího se vzájemného uznávání rozhodnutí ve věcech rodičovské zodpovědnosti [COM(2001) 166 final] ze dne 27. března 2001 vyplývá, že unijní zákonodárce se zabýval otázkou vymezení okruhu osob, které mohou vykonávat rodičovskou zodpovědnost nebo uplatňovat právo na styk s dítětem. Zvažoval několik možností, zejména omezení okruhu dotčených osob na jednoho z rodičů dítěte, nebo naopak neexistenci jakéhokoli omezení na určité osoby. Tento dokument zmiňuje zejména prarodiče s odkazem na návrh Úmluvy Rady Evropy o styku s dětmi, který uznává právo dětí udržovat osobní vztahy nejen se svými rodiči, ale i s jinými osobami, se kterými ho pojí rodinné vazby, jako je tomu v případě prarodičů. Nakonec unijní zákonodárce zvolil možnost, podle které by žádné ustanovení nemělo omezit okruh osob, které mohou vykonávat rodičovskou zodpovědnost nebo uplatňovat právo na styk s dítětem.
- 32 Jak uvedl generální advokát v bodě 65 svého stanoviska, s ohledem na přípravné práce k přijetí nařízení č. 2201/2003 je třeba mít za to, že unijní zákonodárce měl v úmyslu rozšířit oblast působnosti nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (Úř. věst 2000, L 160, s. 19; Zvl. vyd. 19/01, s. 209), která byla omezena na spory týkající se rodičů, a že počítal se všemi rozhodnutími o rodičovské zodpovědnosti, a tím i o právu na styk s dítětem, bez ohledu na osoby, které toto právo mohou vykonávat, aniž by byli vyloučeni prarodiče.
- 33 Z této analýzy vyplývá, že pojem „právo na styk s dítětem“, uvedený v čl. 1 odst. 2 písm. a) a čl. 2 bodech 7 a 10 nařízení č. 2201/2003, musí být chápán tak, že zahrnuje nejen právo rodičů na styk se svým dítětem, nýbrž i právo jiných osob na tento styk, v jejichž případě je důležité, aby s nimi toto dítě udržovalo osobní vztahy, zejména s jeho prarodiči, ať už jde o nositele rodičovské zodpovědnosti či nikoli.
- 34 Článek 1 odst. 1 písm. b) nařízení č. 2201/2003 se tudíž vztahuje na návrh prarodičů na přiznání práva styku s jejich vnoučaty, a tento návrh tedy spadá do oblasti působnosti tohoto ustanovení.
- 35 Rovněž je třeba zdůraznit, že pokud by se právo na styk s dítětem nevztahovalo na všechny tyto osoby, otázky týkající se tohoto práva by mohly být posuzovány nejen soudem určeným v souladu s nařízením č. 2201/2003, ale i jinými soudy, které by se považovaly za příslušné na základě mezinárodního práva soukromého. Hrozilo by, že budou přijímána rozporná, nebo dokonce neslučitelná rozhodnutí, jelikož právo na styk s dítětem přiznané rodinnému příslušníkovi dítěte by mohlo poškodit právo přiznané nositeli rodičovské zodpovědnosti.

- 36 Jak uvedl generální advokát v bodě 56 svého stanoviska, přiznání práva na styk s dítětem jiné osobě než rodičům může zasáhnout do práv a povinností posledně jmenovaných, tj. v projednávaném případě do práva otce na péči o dítě a do práva matky na styk s dítětem. Aby se tedy předešlo přijímání protichůdných opatření, je s ohledem na nejlepší zájem dítěte nutné, aby o právu na styk s dítětem rozhodl stejný soud v zásadě příslušný podle místa obvyklého bydliště dítěte.
- 37 S ohledem na všechny předcházející úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že pojem „právo na styk s dítětem“, uvedený v čl. 1 odst. 2 písm. a), jakož i v čl. 2 bodech 7 a 10 nařízení č. 2201/2003, musí být vykládán v tom smyslu, že zahrnuje právo prarodičů na styk se svými vnoučaty.

K nákladům řízení

- 38 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Pojem „právo na styk s dítětem“, uvedený v čl. 1 odst. 2 písm. a), jakož i v čl. 2 bodech 7 a 10 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, musí být vykládán v tom smyslu, že zahrnuje právo prarodičů na styk se svými vnoučaty.

Podpisy.